

**ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและ
ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5**

**EFFECTS OF ORGANIZING PROBLEM-BASED LEARNING ACTIVITIES
IN SOCIAL STUDIES SUBJECT ON PROBLEM SOLVING ABILITIES AND SOCIAL RESPONSIBILITIES
OF ELEVENTH GRADE STUDENTS**

นายกนก จันทรา *

Kanok Jantra

ผศ.ดร.วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา **

Asst. Prof. Walai Isarankura Na Ayudhaya, D.Ed.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหา และความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนจากกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามแนวคิดการใช้ปัญหาเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม จำนวน 2 ห้องเรียน รวมทั้งหมด 49 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองจำนวน 25 คน และกลุ่มควบคุมจำนวน 24 คน เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบปกติ ใช้เวลาในการทดลอง 17 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 คาบ คาบละ 50 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาซึ่งมีความเที่ยงเท่ากับ 0.818 และแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัย พบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีความสามารถในการแก้ปัญหา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีความสามารถในการแก้ปัญหา สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีความรับผิดชอบต่อสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

* นิสิตมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: madx_teacherprint@hotmail.com

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: p_walai@hotmail.com

ISSN 1905-4491

Abstract

The purposes of this research were to study the problem solving abilities and sense of social responsibility of eleventh grade students who studied social studies through problem-based learning activities. The participants were forty-nine eleventh grade students from the Chulalongkorn University Demonstration School who were divided into two groups: an experimental group (n=25) and control group (n=24). Two sets of lesson plans based on problem-based learning activities versus conventional learning activities were used as the experimental instrument. The instruments used to collect data were a problem solving abilities test with the reliability of 0.818 and a social responsibilities test. The duration of study was seventeen weeks in which students received instruction for one period per week of fifty minutes length each. The data were analyzed with a t-test.

The results of the research are as follows: 1) The students who studied social studies using problem-based learning activities had higher post-experiment problem solving abilities scores than pre-experiment scores at the .05 level of significance. 2) Students who studied social studies through problem-based learning activities had higher problem solving abilities scores than those who studied through conventional learning activities at the .05 level of significance. 3) Students who studied social studies through problem-based learning activities had higher post-experiment social responsibility scores than pre-experiment scores at the .05 level of significance. 4) Students who studied social studies with problem-based learning activities had higher social responsibility scores than those who studied with conventional learning activities at the .05 level of significance.

คำสำคัญ : การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน / ความสามารถในการแก้ปัญหา / ความรับผิดชอบต่อสังคม

KEYWORDS : PROBLEM-BASED LEARNING/ PROBLEM SOLVING ABILITIES/ SOCIAL RESPONSIBILITIES

บทนำ

ปัจจุบันการขยายตัวของชุมชนเมืองเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลกอย่างต่อเนื่อง และมีแนวโน้มจะขยายตัวเพิ่มมากขึ้นดังที่เฮอริต จีราเดต์ (2546: 14) ได้ค้นพบว่าจำนวนประชากรเมืองกำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วกว่าการขยายตัวของประชากรโดยรวมถึง 3 เท่า ทั้งนี้เป็นผลมาจากการเคลื่อนย้ายประชากรจากภาคชนบทสู่เมือง รวมทั้งอัตราการเกิดของประชากรในเขตเมืองที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในหลายส่วนของโลก

การขยายตัวอย่างรวดเร็วของเมืองดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อมนุษยชาติทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และปัญหาสิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งนับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นสำหรับการเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในเมือง จะพบว่าเมืองเป็นพื้นที่ที่มีระดับการใช้พลังงานและทรัพยากรมากกว่าที่อื่น ขณะเดียวกันก็ปล่อยของเสียและขยะสู่พื้นที่รอบนอก ในขณะเดียวกันก็ปล่อยของเสียและขยะในรูปแบบต่างๆ จำนวนมาก เมืองยิ่งขยายตัวมากเท่าใด การบริโภคทรัพยากรและทำลายสภาพแวดล้อมก็ยิ่งมากขึ้นเท่านั้น อันเป็นการทำลายความสามารถในการชีวิตรอดของคนในอนาคต นอกจากนี้ผลกระทบของเมืองยังส่งผลกระทบต่อระดับท้องถิ่นและโลก เช่น การปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อม การเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเพิ่มขึ้นของขยะมูลฝอยและขยะเทคโนโลยี ปัญหา

มลพิษ เป็นต้น สำหรับปัญหาสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมในเมืองจะพบว่า ปัจจุบันการขยายตัวของเมืองมีเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพราะการย้ายเข้าประชากรภาคชนบทสู่เมือง และการเพิ่มขึ้นของประชากรตามธรรมชาติในเขตเมือง ส่งผลให้เมืองต้องสร้างกลไกรองรับ และการจัดการที่ซับซ้อนขึ้น ประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ไม่มีการสร้างกลไกที่มารองรับการเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดปัญหาเมืองตามมา เช่น ปัญหาจราจร ปัญหาการขาดแคลนสาธารณูปโภค ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาสุขภาพจิตของคนเมือง ปัญหาสิ่งแวดล้อม

จะเห็นได้ว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมเมืองจะส่งผลกระทบต่อระดับโลก สิ่งแวดล้อมเมืองจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกสังคม ทุกภาคส่วนต้องสนใจอย่างจริงจัง ความใส่ใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อมเมืองและช่วยให้เกิดการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนซึ่งเป็นความท้าทายที่สำคัญที่สุดที่มนุษย์ต้องเผชิญในศตวรรษที่ 21 การเตรียมพลเมืองในสิ่งแวดล้อมเมืองในระดับท้องถิ่นจึงไม่เพียงพอสำหรับการแก้ปัญหาในระดับโลกได้อย่างแท้จริง การเตรียมพลเมืองในสิ่งแวดล้อมเมืองต้องมีการขยายขอบเขตไปสู่การเป็นพลเมืองในฐานะที่เป็นสมาชิกของโลก

การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาตามความต้องการของคนในยุคปัจจุบันที่จะต้องจัดสรรอย่างเท่าเทียมในคนรุ่นเดียวกัน และไม่ทำลายโอกาสของคนรุ่นต่อไป ซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นเมื่อเราทุกคนเข้าใจและเข้ามามีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง กลไกที่สำคัญที่สามารถผลักดันให้เกิดการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน คือ การให้การศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับภาสิณี เปี่ยมพงศ์สานต์ (2548) ที่กล่าวว่า การศึกษามีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจ ตระหนักในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

จากสาระและมาตรฐานการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ได้กล่าวถึงเรื่องการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมไว้ในสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ มาตรฐาน ส 5.2 และการกำหนดคุณภาพผู้เรียนเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าผู้เรียนจะต้องศึกษาสถานการณ์และวิกฤติการณ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตน เพื่อให้เกิดความตระหนักในความพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง มีความรักในท้องถิ่น ตลอดจนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ เมืองเป็นสภาพแวดล้อมท้องถิ่นของประชาชนที่ดำรงชีวิตอยู่ในเมือง การเรียนรู้สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของผู้เรียนในเขตเมืองจึงควรได้เรียนรู้สิ่งแวดล้อมเมือง

ความสามารถในการแก้ปัญหาจึงเป็นสมรรถนะของผู้เรียนที่จำเป็นต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นในผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่ได้ให้ความสำคัญในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับโครงการโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล เพื่อยกระดับโรงเรียนให้มีการจัดการเรียนการสอนและบริหารระบบคุณภาพที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เทียบเคียงมาตรฐานสากล ผู้เรียนมีศักยภาพเป็นพลเมืองของโลก ได้กำหนดลักษณะของพลเมืองโลกที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ทักษะในการแก้ปัญหาโดยผู้เรียนต้องสามารถสร้างทางเลือกในการแก้ปัญหาและเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง และนำมาสู่การตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาเป็นทักษะที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาด้านสติปัญญา ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กไทย และเป้าหมายสำคัญในการจัดการศึกษา แต่ปรากฏว่าในสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กไทยนั้นทำได้น้อยมาก ดังข้อคิดของประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2537) กล่าวว่า ครูควรมีความตระหนักเพิ่มขึ้นเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและวิธีการสอนให้เด็กคิดแก้ปัญหาเป็น และโดยทั่วไปพบว่าการพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาโดยตรงยังทำได้น้อยมาก ครูส่วนใหญ่มักเน้นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดเนื้อหาวิชามากกว่าการสอนกระบวนการแก้ปัญหา สอดคล้องกับข้อค้นพบของสมพงษ์ จิตระดับ (2538) กล่าวว่าพฤติกรรมการสอนของครูนั้นส่วนใหญ่เน้นให้เด็กท่องจำเนื้อหา และเน้นการปฏิบัติตามตัวอย่าง และมุ่งสอนให้นักเรียนได้คะแนนในระดับสูง มากกว่าการสอนให้เด็กรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และการแสวงหาข้อมูลซึ่งเป็นพื้นฐานในการคิดแก้ปัญหา และหากพิจารณาจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2548) พบว่าผลประเมินด้านมาตรฐานผู้เรียนที่ได้คะแนนต่ำที่สุด คือ มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดมีวิจารณญาณ คิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหา

จากการนำเสนอความหมายของความสามารถในการแก้ปัญหา โดยนักวิชาการและนักการศึกษา ได้แก่ Dewey (1993), Bruner (1957), Guilford (1967) และกรมวิชาการ (2550) สรุปได้ว่า ความสามารถในการแก้ปัญหา หมายถึง การที่บุคคลเมื่อพบปัญหาหรืออุปสรรคแล้ว สามารถใช้ความรู้ ความคิด หรือประสบการณ์เดิมที่มามีมาประยุกต์ใช้ในการคิดพิจารณาไตร่ตรองปัญหา เพื่อตัดสินใจในการหาทางเลือกหรือทางออกของปัญหาที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การระบุปัญหา เป็นการอธิบายสภาพของปัญหาว่า อะไรคือปัญหาของสถานการณ์นั้น เป็นการทำความเข้าใจและกำหนดขอบเขตของปัญหา 2) การวิเคราะห์ปัญหา เป็นการระบุสาเหตุของปัญหา และแยกแยะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุของปัญหา โดยการตั้งสมมติฐานคาดคะเนคำตอบของปัญหาโดยอาศัยความรู้และประสบการณ์เดิม และการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อทดสอบสมมติฐาน เป็นขั้นยอมรับหรือปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้เพื่อให้ได้ข้อสรุปของปัญหา 3) การเสนอวิธีการแก้ปัญหา เป็นขั้นตอนการเสนอวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุดและเหมาะสมกับสาเหตุของปัญหาเพื่อนำมาใช้แก้ปัญหา และ 5) การตรวจสอบผลการแก้ปัญหา เป็นการวิเคราะห์ตรวจสอบและอธิบายผลที่เกิดจากวิธีการแก้ปัญหาว่าถูกต้องหรือไม่ เป็นการเสนอเกณฑ์เพื่อการตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้จากการนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้นสรุปไว้เป็นรูปของหลักการเพื่อนำไปประยุกต์ใช้สถานการณ์ที่ใกล้เคียงต่อไป

หากพิจารณาถึงความหมายของความสามารถในการแก้ปัญหาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2552) และการกำหนดทักษะของพลเมืองโลกที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดในโครงการโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล โดยสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) จะพบว่าความสามารถในการแก้ปัญหานั้นจะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย แสดงให้เห็นว่าความสามารถในการแก้ปัญหานั้นจะต้องพัฒนาควบคู่กับการสร้างคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนั้นความรับผิดชอบต่อ

สังคม เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องปลูกฝังไปควบคู่กับความสามารถในการแก้ปัญหา เพราะทุกครั้งที่ต้องตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ปัญหาต่างๆ จะต้องความรับผิดชอบผลที่จะเกิดขึ้นตามมาจากการตัดสินใจเลือกทางเลือกนั้นด้วย

จากการศึกษาจากเอกสารของนักวิชาการและนักการศึกษา ได้แก่ กรมวิชาการ (2542), กระมล ทองธรรมชาติ (2551), และชัยอนันต์ สมุทวณิช (2548) สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การรับรู้ว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เห็นความสำคัญของหน้าที่ของตนเองที่มีต่อสังคม รู้จักปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของสังคม ช่วยกันรักษาสาธารณสมบัติส่วนรวม ร่วมมือในการทำงานเพื่อส่วนรวม ช่วยคิดแก้ปัญหาให้ชุมชน ให้ความร่วมมือแก้ไขในสิ่งที่เป็นอันตรายต่อชุมชนและสังคมตามความสามารถ ช่วยเหลือผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนและสังคม บำเพ็ญประโยชน์ สร้างสรรค์ความเจริญให้ชุมชนอย่างเต็มความสามารถ สอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นภัยต่อชุมชน ให้ความรู้แก่ประชาชนตามความสามารถของตน ปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่ละเลยสิทธิและหน้าที่ของตน ดังนั้นการแก้ปัญหาจึงไม่ใช่เพียงการเสนอทางออกของปัญหาเพียงอย่างเดียว แต่ต้องพัฒนาให้ผู้เรียนเสนอทางออกที่คำนึงถึงผลกระทบของสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาให้นักเรียนเข้าใจปัญหา และเสนอทางออกในการแก้ปัญหาจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ครูต้องจัดให้กับนักเรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน คือ กระบวนการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้สถานการณ์ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาโดยนำความรู้เดิมหรือความรู้เบื้องต้นมาประกอบการตัดสินใจแก้ปัญหา และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยครูผู้สอนมีส่วนร่วมสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาคำตอบ โดยเริ่มจากขั้นการกำหนดปัญหา เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนจัดสถานการณ์ต่างๆ ให้นักเรียนเกิดความสนใจ กระตุ้นให้อยากแสวงหาความรู้และหาคำตอบ และมองเห็นปัญหาร่วมกัน จากนั้นเป็นขั้นการทำความเข้าใจกับปัญหา เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนทำความเข้าใจปัญหาที่ต้องการเรียนรู้ จนสามารถอธิบายสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาได้ ถัดมาเป็นขั้นการดำเนินการศึกษาค้นคว้า ผู้เรียนดำเนินการศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย ขั้นสังเคราะห์ความรู้ เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนจะนำความรู้ที่ศึกษามาได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อภิปรายผล และสุดท้ายเป็นขั้นสรุปและประเมินค่าคำตอบ ผู้เรียนประเมินว่าข้อมูลที่หามาได้นั้นมีความเหมาะสมหรือไม่ และสรุปองค์ความรู้ในภาพรวมของปัญหา

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จึงเป็นการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาในชีวิตจริงเป็นบริบทสำหรับผู้เรียนได้เรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ใหม่ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการทำงานที่ผู้เรียนมีความเข้าใจในกระบวนการการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ดังที่ Barow & Tamblyn (1980) และกรมวิชาการ (2550) ได้อธิบายสอดคล้องกันว่า การสอนที่ใช้ปัญหาเป็นจุดรวมหรือเป็นสิ่งที่กระตุ้นเพื่อประยุกต์ใช้การแก้ปัญหาหรือทักษะการใช้เหตุผล เป็นการพัฒนาผู้เรียนในความสามารถด้านการแก้ปัญหา การเผชิญกับปัญหา เป็นโอกาสให้นักเรียนฝึกทักษะการแก้ปัญหา การใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ และการตัดสินใจ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Walton and Matthews (1989) ที่อธิบายเพิ่มเติมว่าวิธีการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นการเรียนรู้ที่ช่วยให้เกิดการตัดสินใจแก้ปัญหาแบบองค์รวม

นอกจากนี้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานยังสามารถปลูกฝังด้านความรับผิดชอบได้ ดังที่กรมวิชาการ (2542) ได้เสนอแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมไว้ว่า การสอนกรณีตัวอย่างและปัญหา เป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนเผชิญเรื่องราว ปัญหาที่เกิดขึ้นของบุคคลหลายเหตุการณ์ในรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนที่นำกระบวนการกลุ่มมาใช้ ผู้เรียนจะได้ฝึกฝนกับการวิเคราะห์ แยกแยะประเด็นปัญหา มีความคิดเห็นของตนเองเกิดขึ้น รู้จักประเมินค่าสิ่งต่างๆ และตัดสินใจได้อย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับทองจันทร์ หงส์ดามณี (2537) และสุปรียา วงษ์ตระหง่าน (2546) ที่ให้ความคิดเห็นในทิศทางเดียวกันว่าผู้เรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐานได้นั้น ผู้เรียนต้องมีความตระหนักในถึงความสำคัญในการรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย และดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย

แนวความคิดส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาและความรับผิดชอบต่อสังคม จึงมีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งเป็นวิธีการสอนที่ให้ผู้เรียนได้เผชิญหน้ากับปัญหาที่อยู่ในชีวิตประจำวันเพื่อเข้าใจปัญหา และเสนอทางออกของปัญหาที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยความรับผิดชอบในการรวบรวมข้อมูล ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเพื่อทดสอบสมมติฐานของปัญหาที่เรียนรู้ร่วมกัน

จากสภาพปัญหาและความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาผู้เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 เพื่อให้ผู้เรียนในเมืองมีความตระหนัก เสนอแนวทางในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเมือง และรู้จักปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในเมืองในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อ การวิจัยจึงเป็นแนวทางให้ครูสังคมศึกษานำไปปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนสิ่งแวดล้อมเมืองให้มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาระหว่างนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบปกติ
3. เพื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อสังคมระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน
4. เพื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อสังคมระหว่างนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบปกติ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 แผนการเรียน ศิลปศาสตร์ ปีการศึกษา 2556 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม จำนวน 3 ห้องเรียน รวมทั้งหมด 77 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

นักเรียนแผนการเรียนศิลปศาสตร์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา ส 32210 วิธีบางกอก ซึ่งเป็นรายวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาในกรุงเทพมหานครและแนวทางการแก้ปัญหา ซึ่งได้รับการจัดห้องแบบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 2 ห้อง โดยกลุ่มทดลองคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/6 จำนวน 25 คน โดยได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ส่วนกลุ่มควบคุม คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/5 จำนวน 24 คน โดยได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่
 - 1.1 แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาแก้ปัญหา เป็นแบบอัตนัย 3 ข้อ ข้อละ 10 คะแนน รวม 30 คะแนน โดยใช้เนื้อหาสถานการณ์ ข้อความที่เป็นปัญหา ข้อโต้แย้งหรือข้อมูลจากบทความหรือรายงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมเมือง จำนวน 3 สถานการณ์ ใช้เวลาทำ 60 นาที
 - 1.2 แบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ประกอบด้วย ข้อความแสดงพฤติกรรม จำนวน 35 ข้อ แล้วให้นักเรียนให้ระดับคะแนนที่ตรงกับการปฏิบัติของนักเรียน ใช้เวลาทำ 10 นาที
2. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่
 - 2.1 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน
 - 2.2 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบปกติ

วิธีการดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการในการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

- 1) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 1.1 ติดต่อกับบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดทำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปยังผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพื่อขออนุมัติในการทำวิจัย
 - 1.2 เก็บข้อมูลจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชา วิธีบางกอก เป็นเวลา 17 คาบ ตั้งแต่วันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ถึงวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2557

2) การทดลอง

2.1 ดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) กับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาและแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมในวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 จากนั้นทำการทดสอบความแตกต่างของความสามารถในการแก้ปัญหาและความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test) พบว่าความสามารถในการแก้ปัญหาและความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับนักเรียนกลุ่มทดลองและจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบปกติกับกลุ่มควบคุม โดยเริ่มจัดการเรียนการสอนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ตั้งแต่วันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ.2556 – 20 มกราคม พ.ศ. 2557 ใช้เวลา 17 คาบ คาบละ 50 นาที

2.3 ทำการทดสอบหลังเรียน (Post-test) กับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา โดยใช้เวลา 60 นาที และแบบวัดพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม โดยใช้เวลา 10 นาที จากนั้นนำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐาน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการซักถาม พูดคุยหรือสัมภาษณ์ข้อมูลเพิ่มเติมแบบไม่มีโครงสร้างจากนักเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแต่ละประเภทมาทำการวิเคราะห์ทางสถิติ โดยทำการทดสอบทางสถิติ แล้วเขียนบรรยายผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ซึ่งการทดสอบและวิเคราะห์ข้อมูลได้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1) ทดสอบความแตกต่างของความสามารถในการแก้ปัญหา ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลอง ด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test) สูตรที่กลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent t-test) โดยใช้โปรแกรม SPSS for Windows

2) ทดสอบความแตกต่างของความสามารถในการแก้ปัญหา ระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test) สูตรที่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกัน (Independent t-test) โดยใช้โปรแกรม SPSS for Windows

3) ทดสอบความแตกต่างของความรับผิดชอบต่อสังคม ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลอง ด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test) สูตรที่กลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent t-test) โดยใช้โปรแกรม SPSS for Windows

4) ทดสอบความแตกต่างของความรับผิดชอบต่อสังคม ระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test) สูตรที่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกัน (Independent t-test) โดยใช้โปรแกรม SPSS for Windows

ผลการวิจัย

1. นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีความสามารถในการแก้ปัญหา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีความสามารถในการแก้ปัญหา สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีความรับผิดชอบต่อสังคม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีความรับผิดชอบต่อสังคม สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามแนวทางการใช้ปัญหาเป็น ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยตามสมมติฐานการวิจัยดังต่อไปนี้

ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีความสามารถในการแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เนื่องจากผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐานแล้ว ยังเน้นกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายเพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา โดยฝึกให้นักเรียนรู้จักสังเกต ฝึกสรุปภาพรวมของปัญหาจากสื่อต่างๆ ได้แก่ ภาพ วิดีทัศน์ ข่าว กรณีตัวอย่าง และประสบการณ์ตรงในชีวิตประจำวันของนักเรียน จากนั้นให้นักเรียนเข้าใจปัญหาด้วยการยกตัวอย่างปัญหาและสถานการณ์ ถามคำถามให้ผู้เรียนคิดและเห็นภาพปัญหามากขึ้น กระตุ้นให้นักเรียนอยากหาคำตอบและเรียนรู้ จากนั้นครูจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้นักเรียนในการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่มีความเชื่อถือและความถูกต้องของเนื้อหาเพื่อใช้ในการวิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบของปัญหา ตลอดจนการเสนอทางออกในการแก้ปัญหา เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ระดมสมองเพื่อนำเสนอเหตุผลในการนำเสนอทางออก อภิปราย วิพากษ์วิจารณ์แนวทางการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ สามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุดและปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับ Barow and Tamblyn (1980) Walton and Matthews (1989) และกรมวิชาการ (2550) ได้อธิบายสอดคล้องกันว่า การสอนที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนฝึกทักษะการแก้ปัญหา การใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ และการตัดสินใจ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสมบัติ เฝ้าพงษ์คล้าย (2546) ที่ได้ศึกษาการส่งเสริมความรู้และความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเขาหิน

จังหวัดสุพรรณบุรี เรื่อง เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยการเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่สรุปว่า การสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงขึ้น เพราะขั้นตอนกระบวนการของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานในแต่ละขั้นตอนล้วนมีส่วนในการพัฒนาแต่ละความสามารถย่อยของความสามารถในการแก้ปัญหา

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าขั้นตอนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา ดังนี้

1) **ขั้นการกำหนดปัญหา** เป็นการพัฒนาความสามารถในการระบุปัญหา เพราะเป็นขั้นตอนที่ผู้สอนจัดสถานการณ์กระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาคำตอบและมองปัญหาร่วมกัน เพื่อทำความเข้าใจปัญหาและขอบเขตของปัญหา โดยให้นักเรียนวิเคราะห์ว่าปัญหาหรือสถานการณ์ที่เผชิญอยู่คืออะไร จากข่าว บทความ วิทยุทัศน์

2) **ขั้นการทำความเข้าใจของปัญหา** เป็นการพัฒนาความสามารถในการระบุปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหา เพราะเป็นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนอธิบายสิ่งต่างๆที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ทำให้นักเรียนสามารถระบุสาเหตุหรือแยกแยะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ตั้งสมมติฐานคาดคะเนคำตอบของปัญหา โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้อภิปราย สนทนา แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา ความสำคัญของปัญหาหรือผลกระทบจากปัญหา

3) **ขั้นตอนการดำเนินการศึกษาค้นคว้า** เป็นการพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาและการนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา เพราะเป็นขั้นตอนที่ให้นักเรียนดำเนินการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อทดสอบสมมติฐาน และหาข้อสรุปของปัญหาทำให้สามารถวิเคราะห์ปัญหาได้ชัดเจนมากขึ้น โดยให้นักเรียนตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหา จากนั้นรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่สัมพันธ์กับปัญหา เพื่อนำมาสู่การนำเสนอทางออกของปัญหา

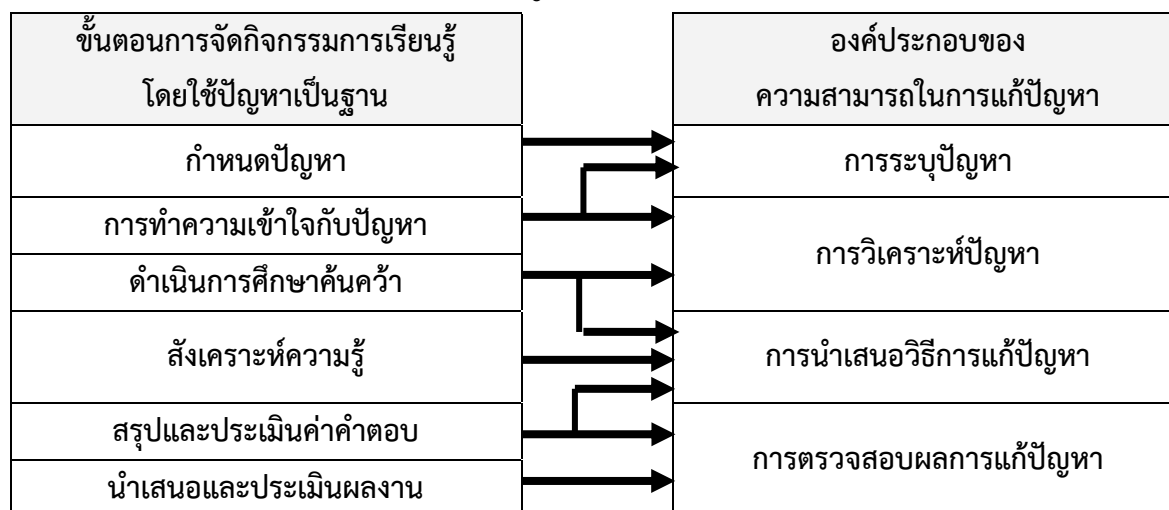
4) **ขั้นตอนการสังเคราะห์ความรู้** เป็นการพัฒนาความสามารถในการนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา เพราะเป็นขั้นตอนที่นักเรียนนำข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำเสนอทางออกของปัญหาร่วมกันด้วยการเชื่อมโยงข้อมูล และสรุปหลักการในการแก้ปัญหา โดยให้นักเรียนนำเสนอทางเลือกหรือแนวทางในการแก้ปัญหาที่หลากหลายได้ผ่านกระบวนการกลุ่มด้วยการระดมสมอง

5) **ขั้นตอนการสรุปและประเมินค่าคำตอบ** เป็นการพัฒนาความสามารถในการนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา และความสามารถในการตรวจสอบผลของการแก้ปัญหา เพราะเป็นขั้นตอนที่เสนอทางออกของปัญหาจากศึกษาค้นคว้าข้อมูลและการสังเคราะห์ข้อมูลร่วมกันว่ามีความเหมาะสมในการแก้ปัญหามากน้อยอย่างไร โดยให้นักเรียนประเมินค่าและเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสีย ข้อจำกัดจากทางเลือกที่แตกต่างยกตัวอย่างวิธีการแก้ปัญหาที่คล้ายคลึง

6) **ขั้นนำเสนอและประเมินผลงาน** เป็นการพัฒนาความสามารถในการนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา เพราะเป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนจะสรุปบทเรียนจากปัญหาเป็นองค์ความรู้ และนำเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาที่เป็นหลักการ สามารถนำไปประยุกต์ในสถานการณ์อื่นๆ ที่ใกล้เคียงได้ โดยนักเรียนจะต้องวางแผนวิธีการนำเสนอ เรียบเรียงข้อมูลเพื่อสรุปบทเรียนและประเมินผลงานร่วมกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา สามารถเขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา

จากการกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผลตามองค์ประกอบของความสามารถในการแก้ปัญหาในแต่แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และความสัมพันธ์ระหว่างขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาส่งผลให้นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงกว่าก่อนเรียน และสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบปกติ

ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีความรับผิดชอบต่อสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานได้มีการสอนแทรกแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ในทุกหน่วยการเรียนรู้ ด้วยการให้นักเรียนได้วิเคราะห์ผลกระทบจากการแก้ปัญหาที่ตนเองนำเสนอเกิดขึ้นที่มีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และกำหนดเกณฑ์การประเมินความสามารถในการแก้ปัญหาในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ว่า การนำเสนอทางออกของปัญหาต้องแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งประกอบด้วย 6 ด้าน คือ (1) การดูแลชุมชน (2) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน (3) การปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน (4) การเสียสละและการอุทิศตนต่อสังคม (5) การเฝ้าระวังและติดตามข่าวสารในชุมชน และ (6) การดำเนินชีวิตด้วยความห่วงใยต่อสิ่งแวดล้อม ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา เช่น ปัญหาที่เกิดจากการ

เพิ่มประชากร ปัญหาความมั่นคงด้านอาหารและพลังงานของกรุงเทพมหานคร ปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในกรุงเทพมหานคร และปัญหามลพิษในกรุงเทพมหานคร

ข้อสังเกตและข้อค้นพบจากงานวิจัยข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้เรียน สอดคล้องกับกรมวิชาการ (2542) ที่ได้เสนอแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมไว้ว่า การสอนกรณีตัวอย่างและปัญหา เป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนเผชิญเรื่องราว ปัญหาที่เกิดขึ้นของบุคคลหลายเหตุการณ์ในรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่นำกระบวนการกลุ่มมาใช้ ผู้เรียนจะได้ฝึกฝนกับการวิเคราะห์ แยกแยะประเด็นปัญหา มีความคิดเห็นของตนเองเกิดขึ้น รู้จักประเมินค่าสิ่งต่างๆ และตัดสินใจได้อย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผล ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นวิธีการสอนที่ให้ผู้เรียนได้เผชิญหน้ากับปัญหาที่อยู่ในชีวิตประจำวันเพื่อเข้าใจปัญหา และเสนอทางออกของปัญหาที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยความรับผิดชอบต่อสังคมในการรวบรวมข้อมูล ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเพื่อทดสอบสมมติฐานของปัญหาที่เรียนรู้ร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับครูในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ครูสามารถนำแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐานไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและความรับผิดชอบต่อสังคมได้โดยตรงได้ หรือนำไปประยุกต์ใช้กับสาระอื่นๆได้
2. ครูควรเตรียมแหล่งข้อมูล หรือแหล่งเรียนรู้สำหรับให้นักเรียนได้ศึกษารวบรวมข้อมูลในการทดสอบสมมติฐานของปัญหา การทำความเข้าใจปัญหา ตลอดจนการค้นคว้าเพื่อหาเหตุผลในการสนับสนุนแนวทางในการเสนอทางออกของปัญหาที่เป็นไปได้จริง แก้ปัญหาได้ตรงจุดและสามารถปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน
3. ครูควรส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้เกิดการคิดโดยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตร เอื้อต่อการแสดงออกทางความคิด และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์
4. ครูสามารถวัดและประเมินผลตลอดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และหลังจบบทเรียน โดยพิจารณาจากองค์ประกอบของความสามารถในการแก้ปัญหา และควรเน้นการสรุปแนวทางการแก้ปัญหาที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาถึงการนำแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐานไปใช้กับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์อื่นๆ เช่น ความรับผิดชอบต่อสังคม ใฝ่เรียนรู้ ความมุ่งมั่นในการทำงาน เป็นต้น
2. ควรศึกษาถึงแนวทางการนำแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐานไปใช้กับตัวแปรตามอื่นๆ เช่น ความคงทนในการเรียนรู้ ความสามารถในการคิดตัดสินใจ ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมพล ทอรรถธรรมชาติ. (2551). *หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม* ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. สำนักงานกฤษฎีกา. (2548). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *คู่มือการพัฒนาหลักสูตรและการสอน โรงเรียนมาตรฐานสากล*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2548). *คู่มือการเรียนการสอนพลเมือง-พลโลก: การบูรณาการการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงตามแนวทางรัฐธรรมนูญและ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ชนาธิป พรกุล. (2554). *การสอนกระบวนการคิด: ทฤษฎีและการนำไปใช้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล. (2551). *กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์ เจริญเมือง. (2545). *เมืองยั่งยืน แนวคิดและประสบการณ์ของตะวันตก*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญนาค ตีวงกุล. (2545). *เมืองและสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา. (2537). *ความคิดสร้างสรรค์ พรสวรรค์ที่พัฒนาได้*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาสินี เปี่ยมพงศ์สานต์. (2548). *สิ่งแวดล้อมศึกษา แนวการสอน สาระการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สำนัก กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ทองจันทร์ หงส์ดามรงค์. (2537). *ทักษะในการแก้ปัญหากับการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก*. ในเอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลักในหลักสูตรต่างๆ. (25-29 กรกฎาคม 2537) ณ ห้องประชุมโรงแรมปาดองรีสอร์ท จังหวัดภูเก็ต.
- รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, สำนักงาน. (2548). *บทสรุปงานวิจัยด้านการประกันคุณภาพการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

- วิชาการ, กรม. กองวิจัยการศึกษา. (2542). *การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง*. กรุงเทพฯ: กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ.
- วิชาการ, กรม. (2550). *การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุปรียา วงษ์ตระหง่าน. (2546). การจัดการเรียนการสอนที่เน้นปัญหาเป็นหลัก. *ข่าวสารกองบริการการศึกษา* 14, 101 (มกราคม- กุมภาพันธ์), 1-4
- สมบัติ เผ่าพงศ์คล้าย. (2546). *การส่งเสริมความรู้และความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เรื่องเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยการเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน*. ปรินญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพงษ์ จิตระดับ. (2538). *การศึกษา กระบวนการค้นคว้าที่หลงทาง*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เฮอร์เบิร์ต จิราเดต์. (2546). *ทำให้เมืองน่าอยู่*. แปลโดย พิกพ อุทุมอิทธิพงศ์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลด์คิมทอง.

ภาษาอังกฤษ

- Barrow, H.S. and Tamblyn, R.M. (1980). *Problem-based learning: An approach to medical education*. New York: Norton.
- Bruner, J.S. (1965). *Toward a theory of instruction*. New York: Norton.
- Dewey, J. (1993). *How we think: a restatement of the relation of reflective thinking to the education process*. Boston: Heath.
- Guilford, J.P. (1967). *The nature of human intelligence*. New York: McGraw-Hill.
- Walton, H.J. and Matthew, M.B. (1989). Essentials of problem-based learning. *Medical Education*. 23, 6 (November), 542-558.